TSUE

YASHIL

YIT
Yashil iqtisodiyot&taraqqiyot
ilmiy-elektron jurnal

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar · OPEN ACCESS · ULRICHSWEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY · OpenAIRE · ROAD · НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА LIBRARY.RU · Academic Resource Index ResearchBib · ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE · CYBERLENINKA · BASE · INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL · Crossref

ISSN: 2992-8982
https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/
2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR 40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich

SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEXNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI 44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI 49
To'xtabayev Oybek Odilovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR 56
Ismailov Bobir Salomovich

TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI 62
Yangiboyev F.B.

MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHIYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH 68
Turayev Og'abek Kaxramonovich

XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI 75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna

BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODELI 83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li

QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH 89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich

ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH 94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna

TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI 104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI 111
Begamov S.X.

RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS 116
Zakhidov Azizbek Rustamovich

HUDUDIY TURIZM KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH 125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi

SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI 129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi

GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI 134
Xaydarova Sitora Suranbay qizi

KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI 139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich

YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI 145
Jamaldinova Asalxon Saliyevna

2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEXNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI 151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI 155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich

ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ 163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ 178
Срожиддинова Зарина Хайриддиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна

MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI 186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna

RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL 190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich

IJTIMOIY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI 196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH 202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna

O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI 208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi

INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI 214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich

QURILISHDA ISHLAB CHIQARISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI 220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich

O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI 225
Xolov Sherali Axrorboyevich

2010–2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI 229
Ashurov Shuhratbek Qudrat o'g'li

TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI 233
Sherbekova Kamola Norbekovna

AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI 243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich

MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI 249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich

O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHIYATI VA MUAMMOLARI 258
Raupov Shuxrat Soyibovich

ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ 264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи

DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS 270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

QISHLOQ XO‘JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH 273
Mirzaev Dilshod Artikovich

ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 279
Касимова Наргиза Сабитджановна

YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR 284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi

BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIY TA’LIM MISOLIDA) 289
Karieyva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o‘g‘li

TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO‘RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI 295
Qurbonov Odilbek Ro‘zmatovich

O‘ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO‘LLARI 302
Umed Farmonkulovich Radjabov

XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEXANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI 307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA) 313
Xolmirzayev Ulug‘bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna

RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI 318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi

O‘ZBEKISTONDA SOLIQ MA’MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR 323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich

РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА 327
Бахтиёров Худайберган Хамдам угли

MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich

QORAQALPOG‘ISTON QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI 342
Tajibaev Berdax Asqarbay ulı

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi

STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION 352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi

TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW 358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi

TA’LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI 363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich

SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH 371
Xudoyqulov Husen Ahadovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI 379
Shodiyev Murodjon Bakirovich

SUG‘URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR 384
G‘oziyeva Aziza Abdusalomovna

MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI 389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich

MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI 397
P.SH.Usmonov

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ 401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна

KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA’NAVIY MUHITNING O‘RNI 407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg‘un Uzoqovich

ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO‘LOV TIZIMIDAGI ROLI 416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO‘JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH. 423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna

APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE 428
Musayeva Shoira Azimovna

SOLIQ MA’MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH SAMARADORLIGI 435
Bozorova Ozoda Raximovna

DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL 439
Bekmurodov Navruz Ergashevich

TA’LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO‘SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 449
O‘rinov Komiljon Kozimovich

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA’MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI 453
Salomat Norova

QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG‘URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH 465
Xalikov R. B.

BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI 472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich

DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOIY ADOLATGA TA’SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI 477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o‘g‘li

NODAVLAT OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI 485
Turmanqulov Norpo‘lat Sa’dullayevich

MINTAQADA IJTIMOIY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISH 491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO‘LLAB-QUVVATLASH YO‘NALISHLARI 495
Ismatov Sharofiddin Asatulloyevich

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY 500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli

TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG‘-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA) 504
Shomurodova Shahnoza G‘ayratovna

ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI 509
Ergashev Olloyor Furqat o‘g‘li

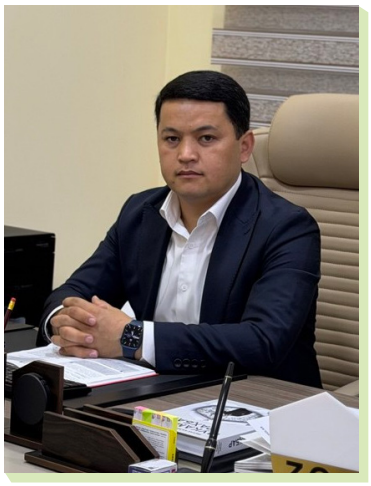
QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH 517
Abdullayev Abdurauf

TIJORAT BANKLARNING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR 522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna

TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR 527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich

MAISHIY XIZMAT KO‘RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLLASHTIRISH 532
Meliyev X.T.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MAISHIY XIZMAT KO‘RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLLASHTIRISH

Meliyev X.T.
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti mustaqil tadqiqotchisi
e-pochta: xudoyor009@icloud.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada maishiy xizmat ko‘rsatish sohasida sifat nazoratini takomillashtirish hamda uning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini rivojlantirish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqotda xizmat ko‘rsatish jarayonining samaradorligini oshirish, mijozlar ehtiyojlarini to‘liq qondirish va korxonalar raqobatbardoshligini kuchaytirishda sifat nazoratining o‘rni tahlil qilingan. Shuningdek, maishiy xizmatlar tizimida yuzaga kelayotgan asosiy muammolar, xususan kadrlar malakasining yetarli emasligi, nazorat tizimining samarador emasligi, resurslarning cheklanganligi hamda mijoz talablarini noto‘g‘ri tushunish kabi omillar o‘rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, xizmat sifatini oshirish uchun takomillashtirish yo‘llari belgilangan hamda sohaning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari maishiy xizmat ko‘rsatish tizimining samaradorligini oshirish, aholining xizmatlardan qoniqish darajasini yaxshilash va sohaning iqtisodiyotdagi ulushini kengaytirishga xizmat qiladi.
Kalit so‘zlar: maishiy xizmat ko‘rsatish, xizmatlar sifati, sifat nazorati tizimi, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, xizmatlar samaradorligi, xizmat ko‘rsatish bozori, mijozlar qoniqishi, xizmatlarni standartlashtirish, innovatsion texnologiyalar, raqobatbardoshlik, shaxsiy maishiy xizmatlar (Personal Household Service PHS).

Abstract. This article examines the issues of improving quality control in the field of consumer services and developing its organizational and economic mechanisms. The study analyzed the role of quality control in improving the efficiency of the service process, fully satisfying customer needs, and increasing the competitiveness of enterprises. The main problems arising in the consumer services system, in particular, such factors as insufficient qualifications of personnel, ineffective control system, limited resources, and misunderstanding of customer requirements, were also studied. Based on the research results, ways to improve the quality of services have been identified and organizational and economic mechanisms for the industry have been developed. The research results made it possible to increase the efficiency of the domestic service system, improve the level of public satisfaction with services, and expand the sector's share in the economy.

Key words: household services, service quality, quality control system, organizational and economic mechanism, service efficiency, service market, customer satisfaction, service standardization, innovative technologies, competitiveness, personal household services (Personal Household Service PHS).

Аннотация. В данной статье исследованы вопросы совершенствования контроля качества в сфере бытовых услуг и развития его организационно-экономических механизмов. В исследовании проанализирована роль контроля качества в повышении эффективности процесса обслуживания, полном удовлетворении потребностей клиентов и повышении конкурентоспособности предприятий. Также были изучены основные проблемы, возникающие в системе бытовых услуг, в частности, такие факторы, как недостаточная квалификация персонала, неэффективность системы контроля, ограниченность ресурсов и неправильное понимание требований клиентов. По результатам исследования определены пути совершенствования для повышения качества услуг и разработаны организационно-экономические механизмы отрасли. Результаты исследования позволили повысить эффективность системы бытового обслуживания, улучшить уровень удовлетворенности населения услугами и расширить долю сектора в экономике.

Ключевые слова: бытовое обслуживание, качество услуг, система контроля качества, организационно-экономический механизм, эффективность услуг, рынок услуг, удовлетворенность клиентов, стандартизация услуг, инновационные технологии, конкурентоспособность, персональные бытовые услуги (Personal Household Service PHS).

KIRISH

Hozirgi globallashuv sharoitida xizmat ko‘rsatish sohasi iqtisodiyotning eng muhim va tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Aholi turmush darajasi oshib borishi, urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvi hamda iste’molchilarning talab va ehtiyojlari kengayib borishi natijasida maishiy xizmat ko‘rsatish tizimini takomillashtirish va samaradorligini oshirish masalasi alohida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, xizmatlar sifatini nazorat qilish, iste’molchilar talabiga mos xizmat turlarini joriy etish hamda xizmat ko‘rsatish jarayonini samarali tashkil etish iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. negaki xorijiy manbalarga ko‘ra, “...maishiy xizmatlarning 63 foizi bolalarni parvarish qilish, qaram yoki nogironlarga qarash, ijtimoiy-tibbiy xizmatlar va 37 foiz ovqat tayyorlash, bog’dorchilik, ko‘kalamlashtirish, obodonlashtirish, uylarni ta’mirlash bilan bog’liq xizmatlar kirishi ta’kidlab o‘tiladi.”[1] Shu nuqtai nazardan, maishiy xizmat ko‘rsatish sohasida sifat nazoratini kuchaytirish va tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish zamonaviy iqtisodiyotning dolzarb ilmiy-amaliy masalalaridan biri hisoblanadi.

Maishiy xizmat ko‘rsatish tizimining samarali faoliyat yuritishini ta’minlash aholi ehtiyojlarini qondirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish hamda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur sohada xizmatlar sifatining yuqori darajada ta’minlanishi iste’molchilarning qoniqish darajasini oshirish bilan bir qatorda xizmat ko‘rsatuvchi korxonalarning raqobatbardoshligini ham kuchaytiradi. Shuningdek, sifat nazoratining takomillashtirilishi xizmatlar bozorida shaffoflikni ta’minlash, resurslardan samarali foydalanish hamda iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkonini beradi. Shu sababli, maishiy xizmat ko‘rsatish tizimida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni ilmiy asosda takomillashtirish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

“O‘zbekiston sharoitida xizmat ko‘rsatish sohasi milliy iqtisodiyotning 2025-yil 48,6 foizini tashkil etgan holda ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida rivojlanmoqda”[2]. Mamlakatda aholi sonining o‘sishi, hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi hamda xizmat ko‘rsatish infratuzilmasini modernizatsiya qilish jarayonlari maishiy xizmat ko‘rsatish tizimini yanada takomillashtirishni talab etmoqda. Ayniqsa, hududlarda xizmatlar sifatini oshirish, zamonaviy boshqaruv usullarini joriy etish, xizmat ko‘rsatish jarayonlarini raqamlashtirish va samarali iqtisodiy mexanizmlarni ishlab chiqish muhim vazifa hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Aholiga maishiy xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini barqarorlashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”[3] gi Qarorida Respublikamizda maishiy xizmat ko‘rsatishni barqarorlashtirish va uning sifat darajasini oshirish, xususiy tadbirkorlikni va kichik biznesni rivojlantirish asosida ushbu tarmoqda raqobatbardoshlikni shakllantirish yoritib berilgan. Shu bois, maishiy xizmat ko‘rsatish sohasida sifat nazorati tizimini rivojlantirish va tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mamlakatimizda maishiy xizmatlarni sifat nazoratini oshirish va tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish bo‘yicha ko‘plab adabiyotlar tahlil qilingan. Xususan, yevropalik olimlar M.Mailand va T.Larsen “Personal household service quality project”[4] nomli qo‘lyozmada maishiy xizmatlar (PHS) sektorida ish sifati va norasmiy bandlikka qarshi kurashishda huquqiy tartibga solish, davlat siyosati hamda ijtimoiy hamkorlarning roli tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari Daniyada PHS sektorida davlat tomonidan ko‘rsatiladigan va davlat buyurtmasi asosida tashkil etiladigan xizmatlar keng tarqalganini, shuningdek, ushbu sohada mehnat sharoitlarini tartibga solishda huquqiy me’yorlar va jamoa shartnomalari muhim o‘rin tutishini ko‘rsatdi. Tahlillar tozalash va qariyalarni parvarishlash sohalari o‘rtasida o‘xshash jihatlar mavjud bo‘lsa-da, norasmiy va xususiy xizmatlar ko‘proq tozalash sektorida uchrashi, ish sharoitlari esa qariyalarni parvarishlash sohasida nisbatan yaxshiroq ekanligini aniqladi. Biroq, M.Halme, C.Jasch va M.Scharp “Sustainable homeservices? Toward household services that enhance ecological, social and economic sustainability”[5] nomli maqolasida maishiy xizmatlar ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qilishi yoritib berilgan.

Rossiyalik olimlar E.M.Sergeevna va Sh.Y.Anatolevich “Особенности развития современного рынка бытовых услуг”[6] nomli maqolada maishiy xizmatlar bozorini, shuningdek, unda mavjud bo‘lgan dolzarb muammolari yoritilgan. Ushbu muammolarni bartaraf etish maqsadida maishiy xizmatlar bozorini davlat tomonidan tartibga solish zarurati asoslangan. Shu bilan birga, “...aholi daromadlarining pastligi, kambag‘allik darajasining yuqoriligi va buning natijasida maishiy xizmatlardan, ayniqsa ijtimoiy ahamiyatga ega xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi; mahalliy budjetlarning dotatsiyalarga qaramligi, bu esa aholiga nisbatan ijtimoiy majburiyatlarni, jumladan ijtimoiy ahamiyatga ega xizmatlarning sifati va hududiy jihatdan mavjudligini ta’minlashni to‘liq amalga oshirishga imkon bermaydi. Ishsizlikning ortishi va ijtimoiy tabaqalanishning kuchayishi aholini ijtimoiy himoya qilish choralarini amalga oshirishni talab qiladi; yoshlarning

ko‘chib ketishi va keksalar ulushining ortishi esa ijtimoiy xizmatlar xarajatlarining ko‘payishiga hamda bandlik qisqarayotgan sharoitda ishlayotgan aholi zimmasiga tushadigan demografik yukning oshishiga olib keluvchi omillar hisoblanadi.”[7] A.D.Domnin, S.E.Barikin “Разработка сетевой модели управления качеством бытовых услуг”[8] nomli maqolada maishiy xizmatlar sifatini samarali boshqarish uchun tarmoq modeli ishlab chiqish masalasi ko‘rib chiqilgan. Mualliflar xizmat ko‘rsatish jarayonlarining o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilib, xizmatlar sifatini oshirishda boshqaruv jarayonlarini optimallashtirishga xizmat qiluvchi tarmoq modelini taklif etadi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ushbu model maishiy xizmat ko‘rsatish korxonalarida resurslardan samarali foydalanish, xizmatlar sifatini nazorat qilish hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish samaradorligini oshirishga imkon beradi.

Mahalliy olimlarimizdan N.N.Xayrullayeva va N.O.Xikmatovalarning “Maishiy xizmatlar iqtisodiyoti terminlarining morfologik va sintaktik usullarda shakllanish omillari”[9] hamda Z.E.Normurodovaning “Maishiy xizmatlarda klasterlash va resurs samaradorligni oshirish ahamiyati”[10] nomli maqolalarda maishiy xizmatlar iqtisodiyoti sohasida qo‘llaniladigan terminlarning morfologik va sintaktik usullarda shakllanish omillari hamda maishiy xizmatlar sohasida klasterlash jarayonlarining iqtisodiy ahamiyati, resurslardan samarali foydalanishni ta’minlashdagi roli yoritilgan.

“Maishiy xizmatlar ko‘rsatish sohasi - mamlakat milliy iqtisodiyoti tuzilmasidagi ko‘p funksiyali soha bo‘lib, jismoniy va yuridik shaxslarning alohida ijtimoiy-madaniy va moddiy ehtiyojlarini qondirish asosida bo‘sh vaqtidan oqilona foydalanishini tashkil etishga qaratilgan ishlab chiqarish va noishlab chiqarish xarakteridagi maishiy xizmatlarning yaratilish va ko‘rsatilishini amalga oshiruvchi xo‘jalik yurituvchi subyektlaridir.”[11]

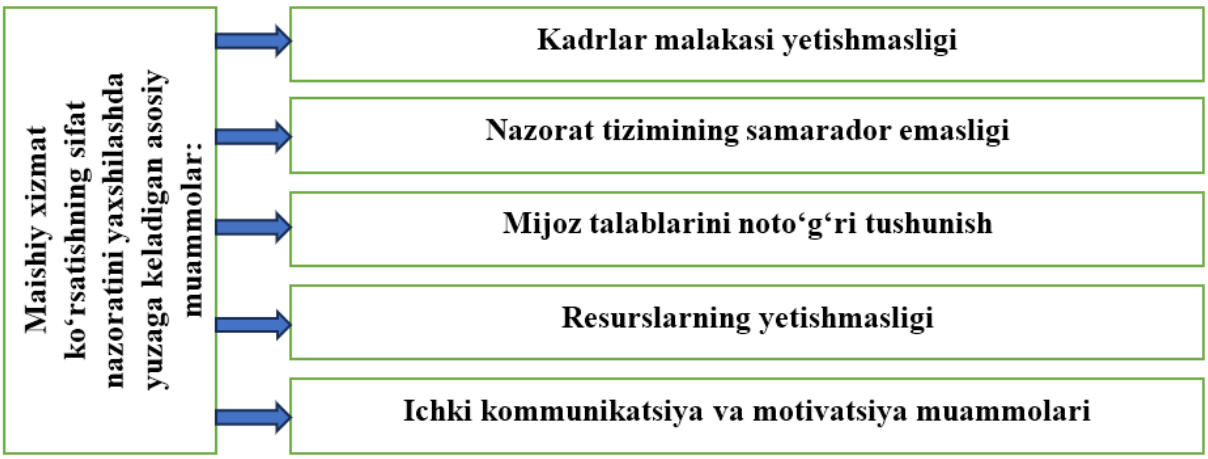
B.A.Erejepova va I.O.Davlatboyeva “Maishiy xizmatlar sifatini boshqarish”[12] nomli maqolada maishiy xizmatlar sifatini boshqarishning mohiyati, uning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati, hamda xizmat ko‘rsatish jarayonida sifat nazoratini amalga oshirish usullari yoritilgan. Shuningdek, maqolada iste’molchilar ehtiyojlarini chuqur o‘rganish, xizmat ko‘rsatish standartlarini takomillashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish orqali xizmat sifatini oshirish bo‘yicha takliflar berilgan. Biroq, B.M.Quliyev “Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlari”[13] nomli maqolada maishiy xizmatlar bozorining o‘ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, davlat tomonidan tartibga solishning asosiy maqsad va usullariga aniqlik kiritgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda maishiy xizmat ko‘rsatish sohasida sifat nazoratini hamda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish masalalarini o‘rganishda kompleks ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, tizimli yondashuv, taqqoslash, statistik ma’lumotlarni umumlashtirish hamda ilmiy adabiyotlarni o‘rganish usullaridan foydalanildi. Shuningdek, xorijiy va mahalliy ilmiy manbalar, normativ-huquqiy hujjatlar hamda xizmat ko‘rsatish sohasiga oid nazariy qarashlar tahlil qilindi. Olingan ma’lumotlar asosida maishiy xizmat ko‘rsatish tizimida sifat nazoratini rivojlantirish, xizmat ko‘rsatish jarayonlarini samarali tashkil etish va iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy xulosalar hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Maishiy xizmat ko‘rsatish sohasi iqtisodiyotning xizmatlar sektoriga kiruvchi tarmoqlardan biri bo‘lib, aholining kundalik ehtiyojlarini qondirishda asosiy rol o‘ynaydi. Mazkur soha tarkibiga maishiy texnika ta’miri, tikuvchilik xizmatlari, sartaroshlik xizmatlari, maishiy texnik xizmat ko‘rsatish, uy-joyni ta’mirlash va boshqa turdagi xizmatlar kiradi. So‘nggi yillarda ushbu sohada xizmatlar hajmining ortishi bilan bir qatorda, xizmat ko‘rsatish sifati va samaradorligini ta’minlash masalasi ham dolzarb bo‘lib bormoqda. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, xizmat ko‘rsatish sifati ko‘p jihatdan xizmat ko‘rsatuvchi korxonalar faoliyatining tashkiliy tuzilmasi, boshqaruv tizimi hamda iqtisodiy mexanizmlarning samaradorligiga bog‘liq. Biroq, maishiy xizmat ko‘rsatish sohasida sifat nazorati tizimi yetarli darajada takomillashmaganligi ayrim holatlarda xizmatlar sifatining past bo‘lishiga olib keladi. Xizmat ko‘rsatish jarayonida standartlashtirish tizimining yetarli darajada joriy etilmaganligi, xodimlarning malaka darajasi pastligi hamda nazorat mexanizmlarining sustligi xizmatlar sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli, xizmat ko‘rsatish jarayonini standartlashtirish, xizmat sifatini baholash mezonlarini ishlab chiqish hamda zamonaviy monitoring tizimlarini joriy etish zarur hisoblanadi. Ayniqsa, xizmat ko‘rsatish jarayonlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish sifat nazoratini yanada samarali tashkil etish imkonini beradi (1-rasm).

1-rasm. Maishiy xizmat ko‘rsatishning sifat nazoratini yaxshilashda yuzaga keladigan asosiy muammolar[14]

Maishiy xizmat ko‘rsatishning sifat nazoratini yaxshilash jarayonida bir qator murakkab muammolar yuzaga keladi. Birinchi navbatda, kadrlar malakasi yetishmasligi xizmat sifati uchun jiddiy to‘siq hisoblanadi, chunki tajribasiz xodimlar mijozlarning talab va istaklarini to‘liq qondira olmaydi. Ikkinchidan, sifat nazorati tizimlarining samarador emasligi kamchiliklarni aniqlash va ularni tezkor tuzatish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu bilan birga, mijoz ehtiyojlarini noto‘g‘ri tushunish xizmat ko‘rsatish jarayonida yetarlicha moslashuvchanlikni ta’minlay olmaydi va mijozlar qoniqish darajasini pasaytiradi. Resurslarning yetishmasligi ham muhim omil bo‘lib, texnika, jihoz va moddiy vositalar yetarli bo‘lmasa, xizmat sifatini barqaror saqlash qiyinlashadi. Nihoyat, ichki kommunikatsiya va xodimlarni rag‘batlantirish tizimidagi kamchiliklar ularning samaradorligi va sifatga bo‘lgan intilishiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu tarzda, maishiy xizmat ko‘rsatishda sifat nazoratini oshirish murakkab va ko‘p qirralik jarayon bo‘lib, u bir nechta sohalarda tizimli yondashuvni talab qiladi.

Aholiga maishiy xizmat ko‘rsatish sohasi ko‘p qirrali faoliyat turi bo‘lib, insonlar uchun qulay turmush sharoitlarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Bu xizmatlar fuqarolarning vaqtini tejashga, o‘zini rivojlantirish, dam olish hamda madaniy ehtiyojlarini qondirishga ko‘proq imkon yaratadi. Mazkur sohaning rivojlanishi aholi farovonligini oshirish va turmush sifatini yaxshilashga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli maishiy xizmatlar tizimi nafaqat hududiy rivojlanishda, balki ayniqsa mahalliy moliya va ijtimoiy sohaning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri sifatida muhim ahamiyat kasb etadi (2-rasm).

2-jadval. Markaziy Osiyo davlatlarida maishiy xizmatlar sifati bilan bog‘liq ayrim ko‘rsatkichlarning taqqoslanishi[15]

Ko‘rsatkichlar	O‘zbekiston	Qozog‘iston[16]	Tojikiston[17]
Xizmatlar sektorida bandlik ulushi	48,6 %	63,2 %	44,5 %
Maishiy xizmatlar infratuzilmasi rivojlanish darajasi	O‘rta darajada rivojlangan	Nisbatan yuqori darajada rivojlangan	Rivojlanish bosqichida
Raqamlashtirilgan xizmatlar ulushi	O‘rta daraja	Yuqori daraja	Past daraja
Xizmatlardan iste’molchi qoniqish darajasi	O‘rtacha	Nisbatan yuqori	O‘rtacha–past
Maishiy xizmatlar bozorining rivojlanish bosqichi	Rivojlanayotgan	Rivojlangan	Rivojlanish bosqichida

Markaziy Osiyo mamlakatlari – O‘zbekiston, Qozog‘iston va Tojikistonda maishiy xizmatlar sifati va ularning rivojlanish darajasi iqtisodiy rivojlanish, infratuzilma hamda boshqaruv tizimining samaradorligiga bog‘liq holda turlicha shakllangan. Taqqoslama tahlil shuni ko‘rsatadiki, Qozog‘iston ushbu sohada nisbatan rivojlangan davlat hisoblanadi. Bu mamlakatda xizmatlar sektorida bandlik ulushi yuqori bo‘lib, xizmat ko‘rsatish infratuzilmasi va servis standartlari yaxshi shakllangan. Shuningdek, raqamlashtirilgan xizmatlar, onlayn buyurtma tizimlari va elektron xizmat platformalarining keng joriy etilgani maishiy xizmatlar sifatining oshishiga xizmat qilmoqda. Natijada iste’molchilarning xizmatlardan qoniqish darajasi ham boshqa davlatlarga nisbatan yuqoriroq hisoblanadi.

O‘zbekistonda esa maishiy xizmatlar sohasi so‘nggi yillarda faol rivojlanayotgan bo‘lsa-da, xizmat sifati va nazorat tizimi hali takomillashtirishni talab qiladi. Xizmatlar infratuzilmasi kengayib borayotganiga qaramay, ayrim hududlarda xizmat sifati bir xil darajada emasligi kuzatiladi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, xizmat ko‘rsatish jarayonlarini standartlashtirish hamda kadrlar malakasini oshirish orqali xizmat sifatini yanada

yaxshilash imkoniyati mavjud. Shu sababli O‘zbekistonda maishiy xizmatlar bozori rivojlanish bosqichida bo‘lib, davlat tomonidan ushbu sohani qo‘llab-quvvatlash choralari muhim ahamiyat kasb etadi.

Tojikistonda esa maishiy xizmatlar sohasi nisbatan past rivojlangan bo‘lib, xizmatlar infratuzilmasining yetarli darajada shakllanmaganligi va raqamlashtirish darajasining pastligi xizmat sifati ko‘rsatkichlariga ta’sir ko‘rsatmoqda. Aholining daromad darajasi pastligi ham maishiy xizmatlarga bo‘lgan talabni cheklaydi. Natijada xizmatlar bozori hali shakllanish bosqichida bo‘lib, xizmatlar sifati va xizmat ko‘rsatish tizimini rivojlantirish uchun investitsiyalar, malakali kadrlar va zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish zarur hisoblanadi.

Umuman olganda, taqqoslama tahlil natijalariga ko‘ra, Markaziy Osiyo mamlakatlari orasida maishiy xizmatlar sifati va infratuzilmasi rivojlanish darajasi bo‘yicha Qozog‘iston yetakchi o‘rinda turadi, O‘zbekiston ushbu yo‘nalishda rivojlanish bosqichida bo‘lsa, Tojikistonda esa mazkur soha hali shakllanish jarayonini boshdan kechirmoqda. Mazkur farqlar iqtisodiy rivojlanish darajasi, xizmatlar infratuzilmasi, davlat siyosati hamda raqamlashtirish jarayonlarining turlicha rivojlanganligi bilan izohlanadi (3-jadval).

3-jadval. Maishiy xizmat ko‘rsatishning sifat nazoratini takomillashtirish yo‘llari[14]

Sifat nazoratini takomillashtirish yo‘llari	Mohiyati va qo‘llanishi
Xodimlarni muntazam malaka oshirish	Xodimlarning professional bilim va ko‘nikmalarini oshirish orqali xizmat sifatini yaxshilash. Har bir xodim xizmat ko‘rsatish standartlariga muvofiq ishlashini ta’minlaydi.
Standartlashtirilgan xizmat protseduralarini joriy etish	Har bir xizmat turi uchun aniq qoidalar va tartiblarni belgilash, mijozlarga xizmat ko‘rsatishda izchillik va sifatni kafolatlash.
Mijozlar fikr-mulohazalarini tizimli yig‘ish	Mijozlarning xizmatdan mamnunligini o‘lchash va ularning taklif va shikoyatlarini tahlil qilish orqali sifatni doimiy ravishda yaxshilash.
Ichki sifat nazorati inspeksiyalarini o‘tkazish	Xizmat jarayonlarini ichki audit orqali nazorat qilish va aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish.
Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish	Avtomatlashtirilgan tizimlar, elektron hisobotlar va monitoring vositalari orqali xizmat sifatini samarali nazorat qilish.
Motivatsiya va rag‘batlantirish tizimini yaratish	Sifatli xizmat ko‘rsatgan xodimlarni rag‘batlantirish, bu orqali xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish va xodimlarni faoliyatga undash.
Mijozlar bilan samarali kommunikatsiya	Mijozlar ehtiyojlarini to‘liq tushunish va xizmat jarayonida ular bilan samarali aloqada bo‘lish orqali xizmat sifatini oshirish.

Maishiy xizmat ko‘rsatishda sifat nazoratini takomillashtirish — bu xizmatning samaradorligi va mijozlar qoniqishini oshirishga qaratilgan tizimli jarayon bo‘lib, bir nechta integratsiyalashgan yo‘llar orqali amalga oshiriladi. Avvalo, xodimlarning professional malakasini doimiy oshirish xizmat sifatining eng asosiy omili sifatida e’tiborga loyiqdir. Malakali xodimlar xizmat ko‘rsatish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan kamchiliklarni minimal darajaga tushiradi va mijozlarga barqaror, yuqori sifatli xizmatni ta’minlaydi.

Shuningdek, standartlashtirilgan xizmat protseduralarini joriy etish xizmat ko‘rsatish jarayonida izchillikni va sifatni kafolatlaydi. Har bir xizmat turi uchun aniq belgilangan qoidalar va tartiblar mavjudligi xodimlarning faoliyatini samarali nazorat qilishga imkon yaratadi va mijozlar uchun barqaror xizmat tajribasini ta’minlaydi. Sifat nazoratini takomillashtirishda mijozlar fikr-mulohazalarini tizimli yig‘ishning o‘rni katta. Mijozlarning shikoyat va takliflarini tahlil qilish orqali tashkilot xizmat jarayonidagi mavjud kamchiliklarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish bo‘yicha choralar ko‘radi. Shu bilan birga, ichki sifat nazorati inspeksiyalari xizmat jarayonlarining doimiy monitoringini ta’minlab, aniqlangan nuqsonlarni tezkor ravishda tuzatish imkonini beradi.

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish xizmat sifatini nazorat qilish va monitoring qilishning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Avtomatlashtirilgan tizimlar va elektron hisobotlar yordamida xatolar soni kamayadi, xizmat tezligi oshadi, shuningdek, qarorlar statistik ma’lumotlar asosida qabul qilinadi. Bundan tashqari, xodimlarni rag‘batlantirish va motivatsiya tizimini ishlab chiqish sifatni oshirishning muhim strategik komponenti hisoblanadi. Motivatsiyalangan xodimlar xizmat sifatiga sezilarli hissa qo‘shadi va tashkilotning umumiy xizmat standartlariga rioya qilinishini ta’minlaydi. Natijada, mijozlar bilan samarali kommunikatsiya xizmat sifatini barqaror rivojlantirishning muhim omilidir. Mijozlar ehtiyojlarini to‘liq anglash va ular bilan ochiq, tizimli aloqada bo‘lish mijoz qoniqishini oshiradi va xizmatning takroriy foydalanuvchilar bazasini mustahkamlaydi. Shunday qilib, yuqorida keltirilgan yo‘llar bir-biri bilan integratsiyalashgan holda xizmat sifatini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Ular nafaqat xodimlar va menejment, balki mijozlar nuqtai nazaridan ham maishiy xizmatlarning sifatini tizimli va barqaror tarzda yaxshilashning samarali strategiyasini tashkil etadi.

Tahlillar natijasida maishiy xizmat ko‘rsatish sohasining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish uchun bir qator muhim yo‘nalishlar aniqlangan. Birinchidan, xizmat ko‘rsatuvchi korxonalarda zamonaviy

boshqaruv usullarini joriy etish orqali xizmatlar sifatini oshirish mumkin. Ikkinchidan, xizmat ko‘rsatish jarayonlarida innovatsion texnologiyalarni keng qo‘llash xizmatlar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Uchinchidan, xizmat ko‘rsatish korxonalarida kadrlar malakasini oshirish va professional tayyorgarlik tizimini rivojlantirish xizmat sifatini ta’minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, maishiy xizmat ko‘rsatish sohasida iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish orqali korxonalar faoliyatining samaradorligini oshirish mumkin. Bunda xizmat ko‘rsatish korxonalarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, soliq imtiyozlarini joriy etish, kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, xizmatlar bozorida raqobat muhitini rivojlantirish xizmatlar sifatining oshishiga va iste’molchilar manfaatlarining himoya qilinishiga xizmat qiladi. Natijada, maishiy xizmat ko‘rsatish sohasida sifat nazorati tizimini takomillashtirish hamda samarali tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni joriy etish orqali xizmatlar sifatini oshirish, aholining xizmatlardan qoniqish darajasini yaxshilash hamda ushbu sohaning iqtisodiyotdagi ulushini yanada kengaytirish mumkin bo‘ladi. Bu esa o‘z navbatida mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi (4-jadval).

2-rasm. Maishiy xizmat ko‘rsatishning sifat nazoratini yaxshilashga qaratilgan tashkiliy va iqtisodiy mexanizm [14]

Sifat bo‘yicha maxsus bo‘limlarni tashkil etish maishiy xizmat ko‘rsatish tizimida sifatni barqaror nazorat qilish va mijoz talablarini maksimal darajada qondirish uchun xizmat qiladi. Bunday bo‘limning asosiy vazifasi xodimlarning ish faoliyatini muntazam kuzatib borish, xizmat jarayonida belgilangan standartlar va me’yorlarga rioya qilinishini ta’minlash hamda mijozlar shikoyatlarini tezkor va samarali hal qilishdan iborat. Ushbu bo‘lim mavjud bo‘lganida, xizmat sifati muntazam monitoring qilinadi, xodimlar o‘z faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirishga undaladi va korxona ichki nazorat tizimi kuchayadi. Ijobiy tomoni shundaki, xizmat ko‘rsatish jarayonida xatoliklar va kechikishlar kamayadi, mijozlarning mamnuniyati ortadi va raqobatbardoshlik oshadi. Shu bilan birga, sifat bo‘yicha maxsus bo‘limni tashkil etishda ba’zi muammolar ham yuzaga keladi. Jumladan, qo‘shimcha xodimlar va resurslar talab qilinadi, yangi bo‘limning ishlash mexanizmi dastlab murakkabliklar keltirib chiqarishi mumkin, xodimlar orasida qarama-qarshi munosabatlar paydo bo‘lishi mumkin. Ushbu muammolarni hal qilish uchun bo‘limga malakali kadrlar jalb qilinadi, aniq vazifalar va javobgarliklar belgilanadi, shuningdek, ichki treninglar va standart operatsion protseduralar joriy qilinadi. Bunga yaqqol misol qilib, “shahardagi bir restoran tarmog‘ida sifat bo‘yicha maxsus bo‘lim tashkil etilishi natijasida ovqat yetkazib berishdagi kechikishlar 30% ga kamaydi, mijozlardan kelayotgan shikoyatlar sezilarli darajada kamaydi va xodimlar o‘z ishiga mas’uliyat bilan yondashishni boshladi, bu esa korxona daromadining ortishiga va mijozlar sadoqatining oshishiga olib keldi, natijada sifat nazorati tizimi samaradorligini aniq namoyon qildi.”[18].

Standartlar va me’yoriy hujjatlarni joriy etish maishiy xizmat ko‘rsatish tizimida sifatni barqaror ta’minlash va xizmat jarayonini tartibli tashkil etishni o‘z ichiga oladi. Bunday hujjatlar xodimlar faoliyati uchun aniq qoidalar, protseduralar va talablarni belgilaydi, bu esa xizmat ko‘rsatish jarayonida nomuvofiqlik va xatoliklarning oldini

oladi. Standartlarning mavjudligi ijobiy natijalar beradi: xodimlar o‘z vazifalarini aniq biladi, xizmat sifati bir xilda bo‘ladi, mijozlarning mamnuniyati ortadi va korxona ichki nazorat tizimi samarali ishlaydi. Shu bilan birga, amaliyotda ba’zi muammolar ham yuzaga kelishi mumkin. Xususan, xodimlar yangi standartlarga moslashishda qiynalishi yoki mavjud me’yoriy hujjatlar yetarlicha tushunarli bo‘lmasligi mumkin, bu esa jarayonda kechikishlar yoki sifat pasayishiga olib keladi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun me’yoriy hujjatlar doimiy ravishda yangilanadi, xodimlar uchun maxsus treninglar o‘tkaziladi, shuningdek, jarayonlarni avtomatlashtirish va monitoring tizimini joriy qilish orqali standartlarga rioya qilinishiga doimiy nazorat qilinadi. Jumladan, “...xizmat ko‘rsatish kompaniyasida yangi me’yoriy hujjatlar va standartlar joriy etilgach, mijozlarga xizmat ko‘rsatish vaqti 25% ga tezlashadi, xizmat sifati barqaror darajada oshadi va xodimlar ish jarayonida aniqlik bilan harakat qila boshlaydi.”[19]. Natijada, standartlar va me’yoriy hujjatlarning joriy etilishi xizmat sifatini oshirishga, mijozlar sadoqatini mustahkamlashga va korxona samaradorligini sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qilgani aniq ko‘rsatildi.

Ichki va tashqi audit tizimini yo‘lga qo‘yish maishiy xizmat ko‘rsatish tizimida sifat nazoratini samarali tashkil etish va xizmat jarayonlarini doimiy takomillashtirish uchun muhim ahamiyatga ega. Ichki audit korxona ichidagi xodimlar faoliyati, xizmat sifati va jarayonlarning belgilangan standartlarga muvofiqligini muntazam tekshiradi, kamchiliklarni vaqtida aniqlaydi va ularni bartaraf etish bo‘yicha tavsiyalar beradi. Tashqi audit esa mustaqil ekspertlar tomonidan amalga oshirilib, korxona faoliyatini obyektiv baholash imkonini beradi, shu bilan ichki nazoratning samaradorligini oshiradi va mijozlar ishonchini mustahkamlaydi. Ushbu tizimning ijobiy tomoni shundaki, xizmat sifati barqaror bo‘ladi, xodimlar o‘z ishiga mas’uliyat bilan yondashadi va korxona ichidagi jarayonlar aniq va tartibli bo‘ladi. Shu bilan birga, audit tizimini joriy etishda ba’zi muammolar yuzaga kelishi mumkin, jumladan, ichki xodimlar auditorlar faoliyatini cheklovchi yoki qarama-qarshi munosabatda bo‘lishi, tashqi audit esa qo‘shimcha xarajatlarni talab qilishi mumkin. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun auditorlar faoliyati aniq tartibga solinadi, ichki xodimlar bilan tushuntirish ishlari olib boriladi, audit natijalari asosida xodimlar uchun treninglar va jarayonlarni optimizatsiya qilish ishlari amalga oshiriladi. “..xizmat ko‘rsatish tarmog‘ida ichki va tashqi audit tizimi joriy etilgach, xizmat ko‘rsatishdagi xatoliklar va kechikishlar 35% ga kamaydi, mijozlardan keladigan shikoyatlar sezilarli darajada kamaydi va xodimlar o‘z ish jarayonini standartlarga muvofiq olib borishga odatlandi, natijada korxona samaradorligi va mijozlar ishonchi sezilarli darajada oshdi”[20].

Iqtisodiy mexanizmlardan biri bo‘lgan mukofot va rag‘batlantirish tizimi maishiy xizmat ko‘rsatish sohasida xodimlarni sifatli va samarali ishlashga motivatsiya qilishning eng samarali iqtisodiy mexanizmlaridan biridir. Bunday tizim xodimlarning xizmat sifatini oshirishga intilishlarini rag‘batlantiradi va ularni korxona maqsadlariga erishishga faol jalb qiladi. Ijobiy tomoni shundaki, xodimlar o‘z vazifalarini diqqat bilan bajarishga harakat qiladi, mijozlarga xizmat sifati barqaror darajada bo‘ladi va korxona ichki samaradorligi oshadi. Shu bilan birga, tizimni joriy qilishda ba’zi muammolar yuzaga kelishi mumkin: mukofot mezonlari noaniq bo‘lsa, xodimlar orasida adolatsizlik hissi paydo bo‘lishi, rag‘batlar yetarli bo‘lmasa, motivatsiya past bo‘lishi mumkin. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun mukofot tizimi aniq mezonlar asosida shakllantiriladi, xodimlarning individual va jamoaviy natijalari inobatga olinadi, shuningdek, rag‘batlantirish moddiy va nomoddiy shakllarda uyg‘unlashtiriladi. Xizmat ko‘rsatish kompaniyasida sifatli xizmat ko‘rsatgan xodimlarga oylik bonus va qo‘shimcha dam olish kunlari berish tizimi joriy etish orqali xodimlar ishga mas’uliyat bilan yondasha boshladi, xizmat sifati sezilarli darajada oshdi va mijozlardan keladigan shikoyatlar kamaydi. Natijada, mukofot va rag‘batlantirish tizimi nafaqat xodimlarning motivatsiyasini oshirdi, balki korxonaning raqobatbardoshligini kuchaytirib, xizmat sifatining barqarorligini ta’minladi.

Sifatga bog‘liq tariflar va chegirmalar maishiy xizmat ko‘rsatish tizimida xizmat sifati va mijozlarning mamnuniyatini oshirishga qaratilgan samarali iqtisodiy mexanizmdir. Ushbu mexanizm xizmat ko‘rsatuvchi korxona va mijoz o‘rtasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri iqtisodiy motivatsiya yaratadi: agar xizmat sifati yuqori bo‘lsa, mijozlar belgilangan tarif asosida xizmatdan foydalanadi yoki qo‘shimcha imtiyozlar oladi, sifat past bo‘lsa esa chegirma va kompensatsiyalar beriladi. Bu nafaqat xodimlarni sifatli ishlashga undaydi, balki mijozlarning xizmatga bo‘lgan ishonchini oshiradi va ularning sadoqatini mustahkamlaydi. Ijobiy tomoni shundaki, xizmat sifati barqaror darajada bo‘ladi, xodimlar o‘z faoliyatida aniqlik va mas’uliyatni oshiradi, korxona daromadi esa sifatli xizmat ko‘rsatish natijasida ortadi. Shu bilan birga, bu mexanizmni joriy etishda ba’zi muammolar yuzaga kelishi mumkin: xizmat sifatini aniq o‘lchash mezonlari bo‘lmasa, tarif va chegirmalar adolatsiz qo‘llanilishi mumkin, bu esa xodimlar va mijozlar orasida norozilik keltirib chiqaradi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun sifatni baholashning aniq va shaffof mezonlari ishlab chiqiladi, xodimlar bilan tushuntirish ishlari olib boriladi va chegirmalar tizimi qat’iy qoidalarga asoslanadi. “...shahar ichidagi kur’erlik xizmatida xizmat sifati va yetkazib berish tezligi bilan bog‘liq tarif tizimi joriy etilgach, kechikishlar va xatoliklar 40% ga kamaydi, mijozlar sadoqati oshdi, xodimlar esa o‘z ishini sifatli bajarishga ko‘proq e’tibor qaratishga odatlandi. Natijada, sifatga bog‘liq tariflar va chegirmalar nafaqat xodimlar motivatsiyasini oshirdi, balki korxona daromadining barqarorligini va mijozlar ishonchini mustahkamlashga xizmat qildi.”[21].

Investitsiyalar va texnologiyalarni modernizatsiya qilish maishiy xizmat ko‘rsatish tizimida sifatni oshirish va xizmat samaradorligini barqaror ta’minlashning iqtisodiy mexanizmlaridan biridir. Zamonaviy texnologiyalar va uskunalarga sarmoya kiritish xizmat jarayonlarini avtomatlashtirish, xodimlar ishini yengillashtirish va inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklarni kamaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, yangi texnologiyalar mijozlarga xizmat ko‘rsatish tezligini oshiradi, buyurtmalarni nazorat qilish va monitoring qilish imkonini beradi va xizmat sifatini barqaror darajada ta’minlaydi. Ijobiy tomoni shundaki, investitsiyalar korxona samaradorligini oshiradi, xodimlarning ish samaradorligi ortadi va mijozlarning mamnuniyati oshadi. Biroq, amaliyotda ba’zi muammolar yuzaga kelishi mumkin: texnologiyalarni joriy etish dastlab qo‘shimcha xarajat va vaqt talab qiladi, xodimlar yangi tizimlarga moslashishda qiynalishi mumkin va texnik xizmat ko‘rsatish zaruriyati paydo bo‘ladi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun investitsiyalar rejalashtirilgan tarzda amalga oshiriladi, xodimlar uchun maxsus treninglar va instruktsiyalar taqdim etiladi, shuningdek, texnologiyalarni doimiy monitoring qilish va texnik qo‘llab-quvvatlash tizimi tashkil etiladi. Shu bilan birga, “...xizmat ko‘rsatish kompaniyasida buyurtmalarni avtomatlashtirilgan tizim orqali kuzatish va xodimlar ishini optimallashtirish bo‘yicha investitsiyalar kiritilgach, xizmat yetkazib berish vaqti 30% ga tezlashdi, xatoliklar kamaydi va mijozlar sadoqati oshdi.”[22] Natijada, investitsiyalar va texnologiyalarni modernizatsiya qilish nafaqat xizmat sifatini oshirdi, balki korxonaning raqobatbardoshligini kuchaytirib, xodimlar va mijozlar uchun qulay sharoit yaratdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, maishiy xizmat ko‘rsatish sohasi aholining kundalik ehtiyojlarini qondirishda muhim ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega bo‘lgan xizmatlar sektorining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Mazkur sohada xizmatlar sifatini ta’minlash va samaradorlikni oshirish ko‘p jihatdan sifat nazorati tizimining takomillashganligi hamda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning samarali ishlashiga bog‘liq. Tahlillar natijasida maishiy xizmat ko‘rsatishda uchraydigan asosiy muammolar — kadrlar malakasining yetarli emasligi, nazorat tizimining sustligi, resurslarning cheklanganligi va mijoz ehtiyojlarini to‘liq anglamaslik kabi omillar xizmat sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi. Shu bois xizmat ko‘rsatish jarayonlarini standartlashtirish, xodimlar malakasini muntazam oshirish, zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish, ichki va tashqi audit tizimlarini rivojlantirish hamda rag‘batlantirish va investitsiya mexanizmlarini keng qo‘llash xizmatlar sifatini oshirishning muhim yo‘nalishlari sifatida asoslab berildi. Ushbu chora-tadbirlarni amaliyotga tatbiq etish maishiy xizmat ko‘rsatish tizimining samaradorligini oshirishga, aholining xizmatlardan qoniqish darajasini yaxshilashga hamda xizmat ko‘rsatish sohasining milliy iqtisodiyotdagi ulushini kengaytirishga xizmat qiladi.

Yuqoridagi tahlil natijalaridan kelib chiqib, maishiy xizmatlarning sifat nazoratini oshirish va tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishga oid quyidagi takliflar ilgari surilgan:

Birinchidan, maishiy xizmat ko‘rsatish korxonalarida xizmat sifati monitoringi bo‘yicha raqamli nazorat tizimini joriy etish orqali xizmat jarayonlari, mijozlar murojaatlari va shikoyatlari muntazam ravishda tahlil qilinib, xizmat sifatini tezkor nazorat qilish imkoniyati yaratiladi;

Ikkinchidan, xodimlar uchun doimiy malaka oshirish va professional tayyorgarlik dasturlarini tashkil etish: maxsus treninglar, seminarlar va amaliy mashg‘ulotlar orqali xodimlarning kasbiy bilim va ko‘nikmalarini oshirish xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilashga xizmat qiladi;

Uchinchidan, mijozlar fikr-mulohazalarini yig‘ish va baholashning tizimli mexanizmini yaratish: so‘rovnomalar, mobil ilovalar yoki onlayn platformalar orqali mijozlarning fikrlarini muntazam o‘rganish xizmat ko‘rsatish jarayonidagi kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etishga yordam beradi;

To‘rtinchidan, xizmat ko‘rsatish korxonalarida sifatga asoslangan rag‘batlantirish va motivatsiya tizimini joriy etish orqali sifatli xizmat ko‘rsatgan xodimlarni moddiy va nomoddiy rag‘batlantirish orqali ularning ish samaradorligini oshirish hamda xizmat sifatini barqaror darajada ta’minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Live, work, travel in the EU Employment, Social Affairs and Inclusion https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1427&langId=en
2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi axborotnomasi 2025-yil yanvar-dekabr holatida YaIM da Xizmatlar sohasining ulushi https://stat.uz/uz/?preview=1&option=com_ dropfiles&format=&task=frontfile.download&catid=611&id=4219&Itemid=1000000000000
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Aholiga maishiy xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini barqarorlashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori, 12.10.1995 yildagi 399-son Hujjat 02.04.2022 01 sanasi holatiga https://lex.uz/ru/docs/-431651
4. Mikkel Mailand va Trine P. Larsen “Personal household service quality project” National report Denmark Januar 2020 ISBN 978-87-93320-37-6 Employment Relations Research Centre Department of Sociology University of Copenhagen Øster Farimagsgade 5 DK-1014 Copenhagen K Tel: +45 35323299 Fax: +45 35323940 faos@sociology.ku.dk www.faos.dk https://faos.ku.dk/publikationer/forskningsnotater/rapporter-2019-25/Rapport_175_-_Personal_Household_Service_Quality_project.pdf

5. Minna Halme, Christine Jasch va Michael Scharp “Sustainable homeservices? Toward household services that enhance ecological, social and economic sustainability” Ecological Economics Volume 51, Issues 1–2, 1 November 2004, Pages 125-138 https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800904002290
6. Егорихина Маргарита Сергеевна Шамин Евгений Анатольевич Особенности развития современного рынка бытовых услуг ЖУРНАЛ Азимут научных исследований: экономика и управление 2018 https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-razvitiya-sovremennogo-rynka-bytovyh-uslug
7. З.САБИРОВА Формирование системы оказания социально значимых бытовых услуг населению экономика и управление научно-практический журнал Выходит с 1994 г. 6 раз в год №2 (106) ср: 100-104 https://ekam-journal.com/images/2012-and-earlier/EU_2-2012.pdf#page=116
8. АД Домнин, СЕ Барыкин Разработка сетевой модели управления качеством бытовых услуг - Экономические науки, 2020 - elibrary.ru https://elibrary.ru/item.asp?id=44365456
9. Xayrullayeva Nodira Nematilloyevna va Xikmatova Nodirabegim Oybek qizi “Maishiy xizmatlar iqtisodiyoti terminlarining morfologik va sintaktik usullarda shakllanish omillari” Vol. 1 No. 9 (2025): CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY https://tijst.org/index.php/USA/article/view/1632
10. Normurodova Zebo Eshmaxmatovnaning “Maishiy xizmatlarda klasterlash va resurs samaradorligni oshirish ahamiyati” YANGI RENESSANSDA ILM-FAN TARAQQIYOTI Vol. 1 No. 4 (2026) Published 2026-01-13 https://phoenixpublication.net/index.php/YRIF/article/view/9203
11. Nomozov I.X. Xolmamatov D.H. Maishiy xizmatlar tarkibiga kiruvchi faoliyat turlari va ularni rivojlantirish Журнал Journal of marketing, business and management 2023 https://cyberleninka.ru/article/n/maishiy-xizmatlar-tarkibiga-kiruvchi-faoliyat-turlari-va-ularni-rivojlantirish
12. B.A.Erejepova va I.O.Davlatboyeva “Maishiy xizmatlar sifatini boshqarish” Zamonaviy taraqqiyot va fan: 21-asr yondashuvi ilmiy –amaliy anjuman 2026-02-21 https://journalss.org/index.php/zam/article/view/19604/18865
13. Quliyev Begimqul Melikovich “Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlari” YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT 2025-yil, aprel. No 4-son. https://www.yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/4879/3194
14. Muallif ishlanmasi
15. Jahon banki https://www.worldbank.org/ext/en/home, milliy statistika qo‘mitalari ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.
16. Qozog‘iston Respublikasi iqtisodiyoti wikipedia https://uz.wikipedia.org/wiki/Qozog%CA%BBiston_iqtisodiyoti
17. Tojikiston iqtisodiyoti, xizmatlar sohasi ma’lumotlari wikipedia https://uz.wikipedia.org/wiki/Tojikiston_iqtisodiyoti
18. Xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirish davr talabi https://nbu.uz/maqolalar/xizmat-ko-rsatish-sohasini-rivojlantirish-davr-talabi
19. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Xizmatlar sohasi barqaror rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” qarori, 27.02.2025 yildagi PQ-78-son https://www.lex.uz/uz/docs/-7408455?ONDATE=28.02.2025%2000
20. Meliev Isroil Auditing practice in Uzbekistan improvement issues Scientific Journal of “International Finance & Accounting” Issue 4, August 2022. ISSN: 2181-1016 https://interfinance.tsue.uz/wp-content/uploads/2022/09/3%D0%9C%D0%95%D0%9B%D0%98%D0%95%D0%92.%D0%98.pdf
21. Tang Rui Qi, Ying Jie Tan and Tan Zhi Xuan “A Study of Courier Service Quality and Customer Satisfaction” May 2022International Journal of Applied Business and International Management 7(1) DOI:10.32535/ijabim.v7i1.1447 LicenseCC BY-NC-SA 4.0 https://www.researchgate.net/publication/366151804_A_Study_of_Courier_Service_Quality_and_Customer_Satisfaction
22. Chakeur Belakhdar “The Impact of Artificial Intelligence on Improving Supply Chain Management in the Industrial Sector: Case Study of Amazon” April 2025 Conference: The National Onsite and Online Conference on: Artificial Intelligence and Digital Transformation and Their Role in Enhancing the Competitiveness of Nations and Organizations At: University of Mohamed Khider Biskra, Algeria https://www.researchgate.net/publication/394236158_The_Impact_of_Artificial_Intelligence_on_Improving_Supply_Chain_Management_in_the_Industrial_Sector_Case_Study_of_Amazon
23. Boboqulov S. B. et al. O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTI SHAROITIDA ELEKTRON BIZNESNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI //YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT. – 2023. – T. 1. – №. 10. – C. 524-529.
24. A.N. Nizamov, S.K. Yuldashev, A.X. Jumayev, Sh.S. Sharifov, S.B. Boboqulov. Salary in the system of material incentives for workers of construction //Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. – 2020. – T. 12. – №. 7. – P. 1925-1927.
25. Bobokulov S.B. Diversifying the service field under digitalization //American Journal of Interdisciplinary Research and Development. – 2022. – V. 11. – ISSN Online: 2771-8948. – P. 218-224.
26. S.B.Boboqulov, Sh.B.Djurakulov. Elektron tijoratda “buy-side” hamda “sell-side” tizimlarining o‘rni va ahamiyati. Iqtisodiyot va ta’lim / 2024-yil 1-son. 2024-02-29. https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/1442
27. Mirzaev Q. J., Boboqulov S. B., Janzakov B. Q. Raqamli iqtisodiyot./O‘quvqo‘llanma/Samarqand //SamISI,“STAP-SEL” MChJ. Nashriyot-matbaabo ‘limi,-2022 y. – T. 288.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 3

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz